

מִי דַעַת

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת / מאת הרב ד. אוסטרוף שליט"א
הלכות אלו היו למראה עיניו של הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

הערה: אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להיוועץ במורה הוראה.

חטא קל בשביל שיזכה חברך שלא לעבור על איסור חמור.³

דין זה שאסור לאחרים לעבור על איסור קל ולרדות את הפת בשביל שלא יעבור השני על איסור חמור, הוא אפילו אם אותו אדם הדביק את הפת בשוגג, כגון שלא ידע ששבת היום. והטעם, מפני שאף זה שלא ידע נחשב לו הדבר כפשיעה, שהיה עליו להיזהר ולשים לב שלא יבוא לידי כך.⁴

יהודי הניח סיר על האש להתבשל בשבת, האם אני צריך להוריד את הסיר מהאש בכדי להצילו מאיסור בישול?

כל הדין הנ"ל שלמדנו שאסור לאדם לרדות את הפת מהתנור ולהציל את חבירו מאיסור חמור, הוא מפני שברדיית הפת מן התנור ישנו איסור של "עובדין דחול", אבל כשאין הדבר מצריך אותי לעבור על איסור כלל, מצוה היא עלי להציל ולהפריש את חברי מאיסור ועל כן ודאי מצוה היא להוריד את הסיר מהאש לבל יגיע לידי שיעור בישול האסור מן התורה.⁵

אולם יש לשים לב, שדברי המאכל שניתנו בסיר להתבשל אינם מוקצה, כגון תפוחי אדמה או שעועית וכדו' שאינם מבושלים, שהרי אם יש מוקצה בסיר שוב אסור לאדם אחר להוריד את הסיר מהאש, כיון שמעשה זה כרוך באיסור טלטול מוקצה, ואסור לו לעבור אפילו על איסור קל בשביל שיזכה חבירו, וכנ"ל.

האם מותר לעבור על חילול שבת באיסור קל כדי שחבירו לא יעבור באיסור חמור?

בזמנים קדמונים אפיית הפת היתה נעשית ע"י הדבוקת הבצק בדפנות התנור, ולאחר שהיתה הפת אפיה היו רודים אותה מהתנור על "מרדה". והשימוש במרדה זה אסור בשבת משום "עובדין דחול".¹ אבל במקרה שאדם הדביק פת בתנור בשבת עצמה, בין עשה כן בשוגג ובין עשה כן במזיד, מותר לו להוציא את הפת מן התנור כמה שיותר מהר, ואפילו במרדה, בכדי שלא תאפה הפת בשיעור שיעבור על איסור אפיה מן התורה.²

אולם, כל זה דווקא האדם עצמו שהדביק את הפת התירו לו לעבור על האיסור של עובדין דחול בשביל לא לעבור על איסור חמור של אפיה בשבת. אבל אדם אחר אסור לו לרדות את הפת ולעבור על איסור עובדין דחול בשביל שחבירו לא יעבור על איסור חמור, ואפילו אם האדם שהדביק את הפת לא נמצא כאן בשביל שנודיע לו שהפת נאפית באיסור ויוציאנה, ג"כ אסור לאדם אחר לעשות זאת. ואע"פ שאיסור עובדין דחול הוא רק דרבנן ואיסור אפיה הוא מן התורה, אפ"ה אין אומרים לאדם חטא ואפילו

¹ עיין שר"ע סימן רנ"ד סעיף ה', שהאיסור הוא רק באופן ששם את הפת בתנור באיסור, כגון סמוך לשבת כשלא היה זמן שיקרמו פניה לפני שבת, אבל אם נתנו בהיתר מותר לרדות במרדה. אבל במ"ב ס"ק ל"ו כתב בשם האליה רבא, שאף כשנתן את הפת בהיתר יש לרדות ע"י סכין וכדו', ולא ע"י המרדה.

² שר"ע שם סעיף ו'. ועיי"ש במ"ב ס"ק מ"א, שעכ"פ אם יש לו אפשרות לעשות ע"י סכין וכדו' ולא במרדה יעשה כן, וכ"ז בתנאי שלא יתעכב בגלל זה עד שיאפה הפת בשיעור שיעבור על איסור אפיה.

³ מ"ב ס"ק מ'.

⁴ מ"ב שם בשם המגן אברהם, עיין שער הציון ס"ק מ'.

⁵ מ"ב שם.

ומשום כך, גם באפיה הנהוגה בזמנינו שאין איסור כלל בעצם הוצאת הפת מהתנור, יהיה אסור לאדם אחר להוציאו מהתנור, משום שאם הבצק עדיין לא נאפה הרי הוא מוקצה, וא"כ שוב הוצאת הפת כרוכה באיסור טלטול מוקצה.⁶

אני רואה אדם שעומד להדליק את האור משום שלא שם לב שכבר נכנסה שבת, האם מותר לי לזרוק לכיוונו איזה דבר מוקצה בשביל להסב את תשומת ליבו לענין?

לאור מה שהתבאר לעיל נמצינו לומדים, שאפילו כשאדם עומד לעבור על חילול שבת בשוגג, אסור לאדם אחר לעבור אפילו על איסור קל בשביל להצילו מהאיסור החמור. וא"כ אף שטלטול מוקצה הוא איסור מדרבנן שהוא קל מהדלקת האור שהיא איסור דאורייתא, אסור לי לעבור על טלטול מוקצה בשביל להצילו מהדלקת האור. [ויש לדון מה יהיה הדין במקרה שאדם יחיד יכול להציל אנשים רבים מלעבור על איסור חמור, ע"י שהוא יעבור על איסור קל].⁷

מה הדין באדם שאונסים אותו לחלל שבת, האם מותר לעשות איסור קל להצילו?

השו"ע⁸ מביא דין באדם שהודיעו לו שגויים תפסו את בתו באונס לקחתה ולהוציאה מכלל ישראל, שצריך אדם זה [וה"ה אדם אחר מותר לו הדבר⁹] לשום לדרך פעמיו ולהשתדל בהצלתה, ואפילו באופן שצריך לחלל שבת במלאכות דאורייתא בשביל זה¹⁰. ואף שיש דין שאין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חברך וכמו שלמדנו לעיל, כל זה דווקא במקרה בו האדם עומד לעבור על האיסור החמור פשע שלא שם ליבו להיזהר מהאיסור [ואפילו אם ס"ס עשה בשוגג, הרי פשע שלא נזהר מלהגיע לזה], אבל במקרה שהוא עומד

⁶ שם.

⁷ היסוד להסתפק בזה הוא על פי מה שנכתב בשאלה הבאה עיי"ש.

⁸ סימן ש"ו סעיף י"ד.

⁹ מ"ב ס"ק נ"ו.

¹⁰ עיי"ש בשו"ע ובמ"ב ס"ק נ"ז.

לעבור על איסור מחמת שאנסוהו לזה צריך אחר לעבור על איסור קל בשביל שלא יעבור אותו אדם איסור חמור.¹¹

אמנם, כל זה דווקא באופן הנ"ל שרוצים להוציא בת זו מכלל ישראל, וע"י כן כל ימיה תעבור על חילול שבת ושאר איסורים, שבזה אף שהמציל עובר עכשיו על איסור דאורייתא נחשב זה כאיסור קל לעומת כל האיסורים שהיא עתידה לעבור¹². אבל באופן שהגויים האונסים את האדם אינם חפצים להעבירו מכלל ישראל, אלא שאונסים אותו לעבור עכשיו על איזה איסור ואפילו על אחת מג' עבירות חמורות כע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים, אסור לאדם אחר לעבור על חילול שבת דאורייתא בשביל להצילו, כיון שהאיסורים שווים בחומרתם, ואין עדיפות שחבירו לא יעשה איסור יותר ממה שהוא לא יעשה איסור¹³.

ובאמת, על איסור דרבנן מותר לעבור בכדי להציל את חבירו שאונסים אותו לעבור על עבירה גדולה [כג' עבירות חמורות]¹⁴.

ובמקרה שאונסים אדם לעבור על אחת ג' עבירות חמורות שמצוה למסור עליהם את הנפש, ויודע חבירו שאדם זה באמת ימסור את נפשו על זה, מצוה ללכת ולהצילו אפי' ע"י חילול שבת גמור, מחמת פיקוח נפש.¹⁵

¹¹ מ"ב ס"ק נ"ו.

¹² ואיסור דרבנן יש להקל לעבור בכדי להצילה אפילו במקרה שפשעה, מ"ב ס"ק נ"ו ועיי"ש בשער הציון ס"ק מ"ו.

¹³ מ"ב ס"ק נ"ז נ"ח על פי הרמ"א סימן שכ"ח סעיף י'.

¹⁴ כן מבואר מדברי השער הציון ס"ק נ', שכתב בשם הפמ"ג שבאופן זה שאנסוהו לעבירה גדולה מותר לאדם אחר לעבור אפילו על איסור דאורייתא כשאין בו אלא לאו (כאיסור יציאת י"ב מילין חוץ לתחום שא"ז מ"ט מלאכות שבת שיש בהם סקילה), ואף שזהו איסור מן התורה, כיון שלגבי עבירה גדולה זה נחשב לעבירה קלה. וא"כ כל שכן איסור דרבנן יהיה מותר לעבור בשביל זה. [ויש לעיין, אם יהיה מותר לעבור על איסור דרבנן גם בשביל להציל את חבירו שאונסים אותו לעבור על שאר איסורים דאורייתא, ולא רק על ג' עבירות חמורות].

¹⁵ מ"ב סימן שכ"ח ס"ק ל"א.

מרכז למודי דעת

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והתר, שבת, עירובין, נדה, מקואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיינות.
- הכנה מושלמת לבחינות הסמיכה.

להצטרפות ולקבלת מידע נוסף חייגו:

03-6166340

E-mail: limd@netvision.net.il

www.limd.co.il